

Prof. Zbigniew Borysiuk
Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii
Politechniki Opolskiej

Opole dnia 7.07.2023 r.

RECENZJA

w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Dorocie Ortenburger w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej. Kandydatka przedstawiła cykl powiązanych tematycznie sześciu artykułów naukowych, zgodnie z wymogami zawartymi w art. 219 ust. 1. Pkt 2b Ustawy, pod wspólnym tytułem **„Psychologiczne uwarunkowania wspierania rozwoju potencjału zawodników taekwon-do w perspektywie salutogenetycznej”**.

Podstawę sporządzenia niniejszej recenzji stanowi uchwała z dnia 16 czerwca 2023 roku Rady ds. Nadawania Stopni Naukowych i Stopni w Zakresie Sztuki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie. Ponadto procedura zgodna jest z § 21 pkt. 1 Regulaminu postępowania w sprawie nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego w Uniwersytecie Jana Długosza w Częstochowie.

Całość procedury habilitacyjnej oparta jest o art.221 ust. 4 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742).

Sylwetka kandydatki i rozwój akademicki

Dr Dorota Ortenburger uzyskała stopień magistra psychologii, specjalność kliniczna w 1988 roku na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. W 1998 roku obroniła pracę doktorską zatytułowaną: „Pomiar wybranych aspektów sprawności komunikacyjnej”. Opiekę promotorską sprawował prof. dr hab. Zbigniew Nęcki a recenzentami byli prof. dr hab. Lidia Grzesiuk oraz prof. dr hab. Maria Kielar – Turska. Podmiotem przeprowadzenia procedury doktorskiej był Uniwersytet Jagielloński. Stosownie do swojego wykształcenia Kandydatka w 1989 roku podjęła pracę zawodową w Zakładzie Psychologii Wydziału Pedagogicznego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, którą tę funkcję pełniła do 1998 roku, obejmując stanowisko adiunkta w Zakładzie Psychologii Wydziału Nauk Społecznych w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. W 2014 roku zmienia profil swoich zainteresowań naukowych

podejmując zatrudnienie w Zakładzie Fizjoterapii, Instytut Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii, przekształconego w Zakład Biomechaniki. Od 2019 r. rozpoczyna pracę na stanowisku adiunkta w katedrze Kinezyjologii i Profilaktyki Zdrowia w Uniwersytecie Jana Długosza w Częstochowie. Równolegle odbywa liczne szkolenia i kursy specjalistyczne w krajach europejskich m.in. w Wielkiej Brytanii, Austrii. Wśród nich najbardziej znaczące:

- Training Mental Health Professionals in Mental Health Promotion. Minimizing Mental Illness. Founded by the Health Programme of The European Union. Middlesex University London. 2013.

- International Pain Schools Klagenfurt 2013, EFIC: European Accreditation Council for Continuing Medical Education.

Aktywność naukowa dr Doroty Ortenburger obejmuje dwa okresy zainteresowań naukowych, skoncentrowanych w pierwszym etapie na psychofizjologicznych uwarunkowaniach bólu i sposobie jego leczenia. Natomiast w drugim nurcie swoją uwagę ogniskuje na interdyscyplinarnym podejściu do zmiennych osobowych i analizy ruchu w sportach walki, głównie taekwon-do.

Wykorzystując wiedzę zdobytą w zakresie różnic indywidualnych z perspektywy psychologicznej oraz efektów terapii i skutków przewlekłych schorzeń układu mięśniowego i kostno-stawowego swoje kompetencje badawcze kieruje w stronę oceny wzorców ruchowych. Dotyczą one trzech aspektów poznania naukowego. Po pierwsze, analizuje relacje pomiędzy efektywnością poczucia osobistych kompetencji badanych zawodników a kinematyką wykonywanych zadań i technik w sportach walki. Po drugie, ocenia współzależność pomiędzy poczuciem koherencji u zawodników taekwon-do z preferowanymi strategiami radzenia sobie ze stanami przeciążeń układu mięśniowego. Po trzecie bada czynniki psychomotoryczne w kontekście konstruktywnego działania w warunkach stresu jakie mają miejsce w procesie treningowym i w trakcie rywalizacji na zawodach.

Podsumowując przeobrażenia i ewolucję zainteresowań naukowych sprzed doktoratu oraz po uzyskaniu stopnia doktora można stwierdzić, iż Kandydatka twórczo wykorzystwała kompetencje psychologa klinicznego w badaniach wysokiej klasy przedstawicieli sportów walki. Wyeksponowała aspekty poznawcze prowadzonych analiz wraz z wnioskami aplikacyjnymi w programowaniu procesu treningowego w taekwon-do. Ponadto, co znalazło wyraz w poszukiwaniach badawczych, podkreślała znaczenie

czynników psycho-zdrowotnych w ontogenezie rozwoju sportowego, wykorzystując narzędzia diagnostyczne, specyficzne dla psychologii klinicznej.

Ocena dorobku naukowego Habilitantki w zakresie bibliometrii

Dr Dorota Ortenburger według danych potwierdzonych przez Oddział Informacji Naukowej i Bibliografii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie uzyskała sumaryczny Impact Factor – **33.669**, na co złożyło się **14** artykułów indeksowanych przez bazę Web of Science Core Collection. Według punktacji ministerialnej odnotowano łącznie wartość **1205** pkt. Ponadto opublikowała 67 artykułów w czasopiśmie bez IF, w tym 43 pozycje z punktacją MNiSW/MEiN. Wraz z autorstwem rozdziałów w monografiach i podręcznikach opublikowała łącznie 84 pozycje punktowane wg MNiSW/MEiN. Kierując się danymi z bazy WoS należy odnotować **190** cytowań z IF, przy wartości Indeksu Hirscha – **9**.

W bazie Scopus stwierdzono **115** cytowań i indeks H =7. Powyższe dane bibliometryczne zostały zweryfikowane w bazach Web of Science Core Collection oraz Scopus Elsevier na dzień 20.02.2023.

Z obowiązku recenzenta dorobku naukowego Kandydatki należy stwierdzić, że przedstawione osiągnięcia całkowicie spełniają wymogi ustawowe, co więcej plasują się powyżej średnich wartości, charakterystycznych dla procedur habilitacyjnych w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej.

Ocena i analiza osiągnięcia naukowego zatytułowanego „Psychologiczne uwarunkowania wspierania rozwoju potencjału zawodników taekwon-do w perspektywie salutogenetycznej”.

Cykl sześciu powiązanych tematycznie artykułów obejmuje następujące manuskrypty:

1. Ortenburger D., Mosler D., Cholewa J. Wąsik J., Relationship of sense of coherence to healthy behaviour in taekwon-do athletes; *Sustainability*. 2013.

W artykule Autorka podjęła się analizy pasywnych strategii radzenia sobie z silnymi sytuacjami stresu w sportach walki, wychodząc z modelu biopsychospołecznych uwarunkowań stanów emocjonalnych. W końcowych wnioskach podkreśla, że tzw. katastrofizowanie ujemnie koreluje ze składnikami poczucia koherencji: zaradnością,

rozumiałością i poczuciem sensowności. Wskazuje, że poziom konstruktywnej mobilizacji jest wyraźnie wyższy u mężczyzn, niż u kobiet.

2. Ortenburger D, Mosler D, Langfort J, Wąsik J. Feeling of Meaningfulness and Anxiety of Taekwon-do Fighters in a Salutogenic Notion. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2022.

W badaniach poświęconych zagadnieniom genezy stanów lękowych wśród zawodników uprawiających taekwon-do Autorka stwierdza, że długotrwałe uczestnictwo w procesie treningowym (zawody, zgrupowania etc.) redukuje czynniki lękowe. Ponadto zauważa, iż uwarunkowania endogenne, głównie poczucie głębokiego sensu w podejmowaniu aktywności sportowej sprzyja większej kontroli stanów lękowych badanych zawodników i zawodniczek.

3. Wąsik J., Ortenburger D., Góra T., The kinematic effects of taekwon-do strokes in various conditions the outside environment. Interpretation in the psychological aspect and perspective of application in sport, health-related training and survival abilities. *Arch Budo*. 2016.

Praca wielowątkowo porusza kwestie kinematyki uderzeń zawodniczek taekwon-do w zależności od celu działania technicznego. W poszczególnych próbach badane wykonywały „test siły”, uderzając ręką w deskę i w następnych próbach na własne tempo „w powietrze”. W zadaniach wymagających precyzji ruchów, stwierdzono większą szybkość wykonania uderzenia w formie treningowej. Ponadto koncentracja na precyzji ruchów również obniżała szybkość wykonania działania technicznego. Dodatkowo w pracy przeprowadzono analizy dotyczące relacji pomiędzy mierzalnymi cechami psychologicznymi a prędkością i precyzją ruchu podczas wykonywania technik taekwon-do.

4. Ortenburger D., Wąsik J., Szerla M. et al. Does pain always accompany martial arts? The measurement of strategies coping with pain by taekwondo athletes. *Arch Budo Sci Martial Art Extreme Sport*. 2016.

Przedstawione w artykule wyniki badań dostarczyły empirycznych argumentów, że zawodnicy taekwon-do traktują ból jako swoiste wyzwanie. Stosują oni adaptacyjnie strategię radzenia sobie z bólem w celu pobudzania procesów regeneracji organizmu po przebytych urazach a także w stanach przeciążeń układu kostno- stawowo- mięśniowego. Działania te mają charakter konstruktywny, poprawiają samopoczucie wzmacniając odporność na sytuacje stresogenne.

5. Ortenburger D., Wąsik J., Bukowa A., Taekwondo training in the context of dealing with negative emotions. *Arch Budo Sci Martial Art Extreme Sport*. 2015.

Rezultaty badań przeprowadzonych na 47 osobowej grupie zawodników taekwon-do posiadających ponad 4 letni staż treningowy dowiodły, iż badani z dłuższym stażem, częściej uczęszczający na treningi posiadli umiejętność większej kontroli stanów emocjonalnych. Doświadczeni zawodnicy wykazywali szczególną zdolność do samokontroli silnych i negatywnych emocji związanych ze stanami frustracji, gniewu oraz porażkami w trakcie rywalizacji na zawodach i treningach.

6. Ortenburger D., Wąsik J., Mosler D., Perception of Self-Efficacy and Health-Related Behaviour in Context of Taekwon-do Sport Camps. *Sustainability*. 2021.

W badaniach wzięło udział 32 mężczyzn i 26 kobiet uprawiających taekwon-do, od co najmniej 4 lat z czynnym uczestnictwem w wielu obozach sportowych. Biorąc udział w sondażu diagnostycznym deklarowali wysokie poczucie skuteczności w powiązaniu z nawykami zdrowotnymi, prawidłowym odżywianiem i pozytywnym nastawieniem psychicznym. Autorka uzyskane wyniki badań zinterpretowała jako stałą gotowość doświadczonych zawodników do doskonalenia, nabywania nowych kompetencji oraz elastycznego reagowania na ciągle zmieniające się sytuacje.

Podsumowując monotematyczny cykl artykułów wybranych przez Habilitantkę należy stwierdzić, iż dobór treści będących przedmiotem badań jest dość spójny i logicznie powiązany z uznaną w psychologii koncepcją opartą o podejście salutogenetyczne. Wszyscy badani zarówno kobiety i mężczyźni byli czynnymi zawodnikami taekwon-do z wieloletnim stażem treningowym. Autorka zaproponowała oryginalne podejście, eksponując interdyscyplinarną analizę sztuk

i sportów walki jako nowoczesnego środka wspomagającego samodoskonalenie psycho-fizyczne i ogólnie poprawę jakości życia jako efekt wieloletniego treningu. Dużą wagę przydaje czynnikom redukującym różne przejawy bólu oraz stany lękowe związane z uprawianiem sportów walki. Formułuje strategie radzenia sobie z bólem, w których na plan pierwszy wysuwa się poczucie koherencji (zaradność, zrozumiałość, poczucie sensowności) jako predyktora zachowań zdrowotnych u zawodników taekwon-do. Służyć temu winna umiejętność przewartościowywania bodźców jako konstruktywnej mobilizacji do działania pod wpływem stresu.

Warto zauważyć, że aktualnie w psychologii sportowej dominują dwa ogólne podejścia. Z jednej strony eksponuje się wykorzystanie narzędzi diagnostycznych do oceny osobowości (tzw. „Wielka piątka”, Kwestionariusz Eysencka) i temperamentu (Kwestionariusz Strelaua) wśród zawodników różnych dyscyplin sportowych. Z drugiej, bardziej pragmatycznej strony podkreśla się rolę treningu mentalnego oraz coachingu psychologicznego (metody Unesthala, Orlicka, Morrisa i Summersa oraz innych). W tym sensie przedstawiona przez Kandydatkę koncepcja posiada znamiona innowacyjne i może stanowić źródło poszukiwań badawczych w doskonaleniu procesu treningowego, również jeśli chodzi o efekty zdrowotne, w sferze pokonywania barier psychicznych, głównie niwelowania stanów lękowych i bólu.

Podsumowanie rekomendacje

W uzupełnieniu dorobku badawczo-naukowego w zakresie działań dydaktycznych i organizacyjnych oraz popularyzujących naukę przez dr Dorotę Ortenburger, dochowując wymogów ustawowych należy wskazać następujące obszary aktywności. Kandydatka wyróżnia trzy granty europejskie w których brała czynny udział m. in. grant European Pain Federation, Winter Pain School przeprowadzony w Clinical Sciences Centre, Aintree University Hospital w Liverpoolu w 2018 roku oraz grant European Federation of IASP, którego realizacja miała miejsce w 2013 roku w Klagenfurcie. Zaznaczyć jednakże należy, iż wymieniając granty nie podała wartości kwotowych, których projekty dotyczyły.

Habilitantka odbyła liczne staże naukowe w zagranicznych i krajowych instytucjach naukowych. Zostały one skwitowane publikacjami w punktowanych czasopismach. Jako reprezentatywne warto wymienić pobyt w Università Cattolica del Sacro Cuore,

VC we Włoszech od 1.10.2017 do 2.01.2018 oraz na University Jana Purkyniego w Ustii nad Łabą w 2017 roku. W polskich ośrodkach badawczych odbyła staże w Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach (2021) oraz na Uniwersytecie Rzeszowskim (2015). Przejawiała liczne aktywności na polu organizacji międzynarodowych konferencji naukowych, jako członek komitetów organizacyjnych w cyklicznych konferencjach przeprowadzanych na Uniwersytecie Jana Długosza w Częstochowie i w Kochcicach k. Lublińca (Quality of Life in Interdisciplinary Approach). Rozwija nadzwyczajne zaangażowanie na polu dydaktyki. Jest opiekunem kół naukowych w zakresie nauk o kulturze fizycznej i nauk o zdrowiu. Prowadzi wykłady, ćwiczenia i seminaria na wszystkich stopniach studiów stacjonarnych i zaocznych oraz na podyplomowych studiach trenerskich w taekwon-do. Jest opiekunem i koordynatorem zajęć dla studentów-cudzoziemców. W zakresie popularyzacji nauki czynnie uczestniczy w interdyscyplinarnym zespole w ramach Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego. We współpracy z Miejską Galerią Sztuki w Częstochowie wraz ze studentami bierze udział w Programie Era Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej. Również koordynuje prace ze strony Uczelni w Triennale Sztuki Sacrum „Widzenie dzieła sztuki. Percepcja i interpretacja” Cyklicznie, co roku wraz ze studentami Studenckiego Koła Naukowego przygotowuje program Dni Otwartych Uniwersytetu im. Jana Długosza w Częstochowie z zakresu zdrowia, aktywności fizycznej i stylu życia.

Całokształt osiągnięć Kandydatki w obszarze dydaktyki, organizacji i działań popularyzujących naukę wystawia jej wysokie świadectwo i dowodzi szerokich kompetencji akademickich. Na czoło wysuwają się zdolności współpracy z otoczeniem zewnętrznym, instytucjami i stowarzyszeniami. Wyrazem owych kompetencji było utworzenie nowych programów i specjalności kształcenia, jak elementy psychologii klinicznej, edukacja terapeutyczna czy diagnoza różnic indywidualnych. Odnosząc się do meritum osiągnięcia naukowego, monotematycznego cyklu sześciu powiązanych tematycznie artykułów **„Psychologiczne uwarunkowania wspierania rozwoju potencjału zawodników taekwon-do w perspektywie salutogenetycznej”** chciałbym podkreślić komplementarne podejście Kandydatki do dość złożonej problematyki badawczej. Oprócz spójnej koncepcji naukowej dr Dorota Ordenburger wykazała się znajomością interpretacji czynników emocjonalnych i poznawczych, biorąc pod uwagę sterującą rolę CSN w zakresie kontroli aktywności nerwowo- mięśniowej w tym

interakcji ze środowiskiem. Tym samym Kandydatka dała świadectwo swojej wszechstronności oraz bardzo dobrego opanowania warsztatu jako badacza i naukowca. Warto zauważyć, że materia badawcza z jaką przyszło zmierzyć się dr Dorocie Ortenburger nie jest przypisana jednoznacznie do kierunków studiów jakim hołdują wydziały wychowania fizycznego w polskich uczelniach. Obrona problematyka badawcza wykraczała poza utarte schematy i w tym sensie całość osiągnięcia naukowego uznaję za interdyscyplinarne oraz w wielu aspektach innowacyjne.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej uwagi i spostrzeżenia, kierując się przesłankami zawartymi w art. 219 ust 1 pkt, 2 i 3 ustawy z dnia 20.07.2018 r., przedkładam co następuje. Oceniam dorobek naukowy oraz monotematyczne osiągnięcie naukowe Kandydatki pt. „Psychologiczne uwarunkowania wspierania rozwoju potencjału zawodników taekwon-do w perspektywie salutogenetycznej” pozytywnie. Jednocześnie rekomenduję Radzie ds. Nadawania Stopni Naukowych i Stopni w Zakresie Sztuki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie dalsze procedowanie przewodu habilitacyjnego dr Doroty Ortenburger w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej.

Zbigniew Bonysław